

بسم الله الرحمن الرحيم

دستاوردهای سازمان دانش بومی و فرهنگ شفاهی باختر ایران

پژوهشی میان رشته‌ای در تاریخ و فرهنگ شهر

هرسین

محمدرضا (فریبرز) همزه‌ای

معرفی کتاب در: سایت ژیان‌گه زاگروس

www.zagrosecology.com

An interdisciplinary study in the history and culture of Hersin

پاییز: ۱۳۹۹ خورشیدی

هرسین دیرینه شهری از دوران پیش از تاریخ است و چنین می‌نماید که از آغاز تا کنون نیز همیشه مردمی در آن زیسته‌اند. در جایگاه پیش از تاریخی این شهر هنوز پژوهشی انجام نشده و در آنجا تنها می‌توان گودال‌هایی را دید که دزدان فرهنگی در گوشه و کنار آن زده‌اند. آنچه که از سکونتگاه گنج دره یافته شده، نشان از تمدنی نزدیک به دوازده هزار سال پیش دارد.

با وجود این، جدا از یکی دو پژوهش کوچک هیچ کار روشمندی در میدان‌های گوناگون علمی، تاریخی، اجتماعی، مردم‌شناختی و مانند این‌ها در باره این سرزمین کهن انجام گرفته نشده است. برای همین پژوهش در این باره بسیار دشوار است و نگارنده نیز توان کاری روشمند را در خود نمی‌دید. ولی بیشتر از ده سال پیش که برای نخستین بار به شماری از سند، فرمان و دستنوشته‌های خانوادگی دست یافت، از روی کنجکاوی کنکاشی را آغاز کرده و به هر بار که امکانی به دست آورد به کار در این باره پرداخت. پس از سال‌ها که یافته‌های پژوهشی در باره‌ی برخی از میدان‌های تاریخی و فرهنگی هرسین انباشته شده، کاری فشرده برای تکمیل پژوهش آغاز گردید. در این میان نیز یکی از بستگان به نام آقای بهروز عزیزی به یاری نگارنده آمده و به سبب وابستگی بسیار به زادگاه خود به تلاشی ستایش آمیز در همکاری پرداخت. پژوهش‌هایی از این گونه نیاز به یک تیم پژوهشی و بودجه‌ای سنگین دارد و نمی‌توان به تنهایی و با هزینه‌ی شخصی به آن دست زد. برای همین نگارنده نیز نمی‌پنداشت که در پایان کاری بدین گونه که هست به انجام برسد. بیگمان اگر آقای بهروز عزیزی به یاری نمی‌آمد و آشنایان و بستگان همکاری نمی‌کردند، هیچ‌گاه کاری به این دشواری به پایان نمی‌رسید. از همگی این همکاران سپاسگزاری می‌گردد. از سوی دیگر چون این کار در زمانی بسیار بلند انجام شده، برخی از کسانی که از دانسته‌هایشان در این پژوهش بهره گرفته شده دیگر در میان ما نیستند؛ اگر چه در این جا نام نیکشان پایدار خواهد ماند.

از این رو لازم می‌داند که از شادروان محمد حسین قاسمی یاد شده و به روان ایشان درود فرستاد. نگارنده سال‌های فراوان با این بزرگوار آشنایی داشت و می‌توان گفت که نمونه‌ی راستینی از آن کشاورزان پرتلاش و پاکی بود که هر کس به گونه‌ی آرمان‌گرایانه پندار خود می‌پروراند. راست کرداری و راست‌گویی شادروان معتمد حسین قاسمی نشان از فرهنگی داشت که نسل او را از نسل‌های پس از ایشان جدا می‌کند. روانش شاد و خداهش بیامرزد. افزون بر این از آقای رجیبی و حاج نوراله نوذری نیز سپاسگزاری می‌گردد.

سرکار خانم اکرم تهماسبی، کارشناس توانمند سازمان میراث فرهنگی کرمانشاه به همراه نگارنده از بخش‌های باستانی و پیش از تاریخی هرسین دیدن کردند، که دیدگاه‌هایشان به کار گرفته شد. سرکار خانم تنیا خسروی،

مردم‌شناس هر سینی نیز در ویراستاری این پژوهش به یاری نگارنده آمدند و پژوهشگر ارجمند، آقای اردشیر کشاورز نیز یادآوری‌های مهمی برای بهبود کار نمودند که از هر دوی این همکاران سپاسگزاری می‌شود.

فهرست

۱	پیشگفتار
۳	بخش نخست
۳	۱ روش پژوهش
۴	۱-۱ جزم‌اندیشی، مطلق‌گرایی علمی و آزاداندیشی
۷	۱-۲ مفهوم‌شناسی یا Terminology
۱۱	۱-۳ ساختار پژوهش
۱۶	۱-۴ کتاب‌شناسی
۱۸	۱-۵ اهمیت پژوهش
۱۹	۱-۶ زبان نگارش
۲۱	۱-۷ شیوه‌ی آوانگاری واژه‌های بومی
۲۷	بخش دوم
۲۷	۲ سخن آغازین
۲۷	۲-۱ زیستگاه‌های طبیعی و فرهنگی ایران‌باختری
۳۶	۲-۲ فرهنگ شفاهی و دانش بومی
۴۵	بخش سوم
۴۵	۳ زمینه‌ی تاریخی و اجتماعی هر سین
۴۵	۳-۱ زمینه‌ی تاریخی
۶۵	Excursus جستار جنبی
۶۵	۲-۳ گویشوران لکی از آغاز فرمانروایی زند
۷۶	Excursus جستار جنبی

۷۶	۳-۳ عیاران و جوانمردان در تاریخ ایران
۸۲	۳-۴ تاریخ هرسین در دوران قاجار
۹۳	جستار جنبی Excursus
۹۳	۳-۵ چرخه‌ی بدشگون پدیده‌های تاریخی
۹۸	۳-۶ هرسین در دوران هرج و مرج پایان دوره‌ی قاجار
۱۰۸	۳-۷ نقی خان هرسینی و کیل الرعایا
۱۲۲	۳-۸ برادران یاغی
۱۲۵	۳-۸ سید اصفهانی
۱۵۵	بخش چهارم
۱۵۵	۴ فرهنگ غیرمادی
۱۵۵	۴-۱ زمینه‌ی اجتماعی و فرهنگی
۱۵۷	۴-۲ زبان و ادبیات
۱۶۲	۴-۵ شاعران هرسین
۱۶۵	جستار جنبی Excursus
۱۶۵	۴-۳ تعزیه
۱۷۱	۴-۴ زنان لک
۱۷۷	بخش پنجم
۱۷۷	۵ فرهنگ خوراک هرسین
۱۷۸	۵-۱ خوراک آیینی
۱۷۹	۵-۲ شیوه‌ی پخت خوراک در هرسین
۱۹۳	بخش ششم
۱۹۳	۶ دانش بومی
۱۹۳	۶-۱ همیستاد آبرسانی دره‌ی هرسین
۱۹۴	۶-۲ شیوه‌ی باستانی کانال‌کشی
۲۰۴	۶-۳ کانال ناسیاوول Āsyāwal

- ۲۰۸ ۶-۴ جنگ بر سر ماده‌ی کمیاب آب
- ۲۱۱ ۶-۵ آبرسانی به ساختمان‌های همگانی
- ۲۱۲ ۶-۶ مدیریت آب کشاورزی
- ۲۱۵ ۶-۷ بخشبندی آب کشاورزی
- ۲۲۰ ۶-۸ معیار اندازه‌گیری آب
- ۲۲۱ ۶-۹ قرعه‌کشی برای آغاز نوبت آب
- ۲۲۱ ۶-۱۰ شیوه‌ی کال و مکال
- ۲۲۲ ۶-۱۱ لاروبی یا "جوو روو"
- ۲۲۳ ۶-۱۲ شبکه‌ی آبرسانی شهری
- ۲۲۵ بخش هفتم
- ۲۲۵ ۷ سخن پایانی
- ۲۲۵ ۷-۱ دانش بومی و الگوی توسعه‌ی بومی
- ۲۲۸ ۷-۲ گمانه‌پردازی‌های تاریخی در باره‌ی آبرسانی خاورزمین
- ۲۲۸ ۷-۲-۱ استبداد شرقی و روش تولید آسیایی
- ۲۳۰ ۷-۲-۲ گمانه‌ی اقتصاد آبرسانی
- ۲۳۱ ۷-۳ ساختار جغرافیایی ایران
- ۲۳۳ ۷-۴ شیوه‌ی آبرسانی در ایران
- ۲۳۹ ۷-۵ همیستاد آبرسانی ایرانیان باستان
- ۲۴۸ ۷-۶ تمدن‌های کشاورزی
- ۲۴۹ ۷-۷ جغرافیای ایران باختری
- ۲۵۸ ۷-۸ ساختار اقتصادی
- ۲۵۹ ۷-۹ صنعت
- ۲۵۹ ۷-۹-۱ سنت بافندگی در هرسین
- ۲۶۱ ۷-۱۰ همیستاد باستانی آبرسانی شهری و کشاورزی
- ۲۶۴ ۷-۱۱ دانش بومی و آبرسانی هرسین

۲۷۳	کتابنامه و نمایه
۲۷۳	کتابنامه به زبان فارسی
۲۷۶	نمایه
۲۸۰	در باره‌ی نگارنده
English Summary	1
Bibliography	3

تیتان‌گه ز آگروس